

בניין התפעל בלשון התפילה במקרא- הפועל התפלל כדוגמה
מחקר מורפולוגי סימנטי
מרצה. ג'נאן עזר פולה
אוניברסיטת בגדאד – פקולטת השפות - החוג ללשון העברית
الوزن התפעל في لغة الصلاة في العهد القديم - الفعل התפלל
انموذجا دراسة صرفية دلالية

م. جنان عازر بولا

جامعة بغداد- كلية اللغات- قسم اللغة العبرية

**Htpa'il verbal stem in the language of prayer in the Bible - the verb
prayed as an example**

A morphological-semantic study

Lecturer. Janan Azar Paula

**University of Baghdad - College of Languages - Department of
Hebrew Language**

المخلص:

تبحث هذه الدراسة في الروابط الدلالية بين مشتقات الجذر "פ.ל.ל" (P-L-L) المتعلقة بالصلاة وتلك التي تحمل دلالات قانونية. تحدثت الدراسة فكرة عدم وجود رابط لغوي بين هذه الأشكال وقدمت أدلة لغوية لدعم الرأي القائل بأن الصلاة تعكس مفهوم الاستئناف القانوني. يجد هذا الاستنتاج دعماً قوياً من أوجه التشابه الدلالية في اللغة الحثية، حيث تعكس مصطلحات الصلاة ومحتواها الدعاء القانوني. في الكتاب المقدس العبري، يظهر الجذر "פ.ל.ל" بشكل أساسي في صيغة (התפעל) (hitpa'el) للفعل وكاسم "תפילה" (صلاة). تظهر هذه الصور معاً ١٥٥ مرة. تظهر جميع الصيغ الأخرى للجذر "פ.ל.ל" (P-L-L) في الكتاب المقدس ١١ مرة فقط. فضلاً عن ذلك، نشأت أربعة أسماء خاصة بالجذر "פ.ל.ל" (P-L-L). إن الشكلين الرئيسيين (الوزن hitpa'el والصلاة) يمثلان مجالاً دلالياً واضحاً ومحدداً: "صلى" و"الصلاة". توضح الأمثلة من جذر الفعل "ברך" (بارك) كيف أن البركة والصلاة توظفان للتعبير عن الطلبات والدعاء من قبل الشخص. وتتبع هذه البركة والصلاة من رغبة عميقة في جلب الخير والحماية والبركة للمتلقي. إن العلاقة بين الصلاة والاعتراف معقدة وتختلف عبر فترات مختلفة في الثقافة اليهودية. ففي الكتاب المقدس، يشكل الاعتراف جزءاً لا يتجزأ من الدعاء، بينما في المشناه، يحل الشكر غالباً محل الاعتراف. وفي حالات نادرة، يظهر مصطلح "הודה" (الاعتراف) بمعنى الاعتراف. المصطلحات المشتركة: تستخدم الصلاة والتسبيح والشكر مصطلحات مشتركة مثل "קרא בשם ה'" (ادع باسم الرب)، و"זכר את ה'" (تذكر الرب)، و"נשיאת כפים" (رفع الأيدي). المرادفات: بالنسبة لمصطلحي "הודה" و"ברך"، اللذين يعبران عن الامتنان، فإن المرادفات مثل "הלל" (سبح) و"תהילה" (التسبيح) تعبر عن التسبيح.

الكلمات المفتاحية: الوزن هتבעיל - لغة الصلاة - الكتاب المقدس - الصرف - الدلالة.

תקציר:

המחקר הזה בוחן את הקשרים הסמנטיים בין גזרות של השורש (פ.ל.ל) הקשורות לתפילה לבין אלו הנושאות קונוטציות משפטיות. המחקר ערער על התפיסה שאין קשר אטימולוגי בין צורות אלה והציג עדים פילולוגיים התומכים בדעה שתפילה משקפת

את המושג ערעור משפטי. מסקנה זו מוצאת תמיכה חזקה מהקבלות סמנטיות בשפה החיתית, שבה מינוח התפילה והתוכן משקפים תחינה משפטית.

בתנ"ך, השורש "פ.ל.ל." מופיע בעיקר בבניין התפעל של הפועל וכשם העצם "תפילה". צורות אלו מתרחשות יחד 155 פעמים. כל שאר הצורות של השורש (פ.ל.ל.) מופיעות בתנ"ך רק 11 פעמים. בנוסף, נוצרו ארבעה שמות פרטיים מהשורש (פ-ל-ל). שתי הצורות העיקריות (בניין התפעל ותפילה) מייצגות שדה סמנטי מוגדר וברור: "לתפיל" ו"תפילה".

דוגמאות מהפועל "ברך" משורש (ב.ר.ך) מדגימות כיצד ברכה ותפילה משמשות להבעת בקשות ותחנונים על ידי אדם. הם נובעים מרצון עמוק להביא טוב, הגנה וברכה על המקבל.

הקשר בין תפילה לווידי הוא מורכב ומשתנה בין תקופות שונות בתרבות היהודית. בתנ"ך הווידי משמש חלק בלתי נפרד מהתחינה, בעוד שבמשנה הודיה מחליפה פעמים רבות את הווידי. במקרים נדירים, המונח "הודה" מופיע במובן של וידי. מינוח משותף: גם תפילה וגם הלל וגם הודיה משתמשים במונחים משותפים כמו "קרא בשם ה'", "זכר את ה'", ו"נשיאת כפים". מילים נרדפות למונחים "הודה" ו"ברך", המבטאים הכרת תודה, כמו "הלל" ו"תהילה" מבטאות שבה. מילות מפתח: בניין התפעל - לשון התפילה - התנ"ך - מורפולוגיה - סמנטיקה.

Summary:

This study investigates the semantic connections between derivatives of the stem "P-L-L" (פ.ל.ל.) related to prayer and those carrying legal connotations. The study challenged the notion that there is no etymological link between these forms and presented philological evidence to support the view that prayer reflects the concept of legal appeal. This conclusion finds strong support from semantic parallels in the Hittite language, where prayer terminology and content mirror legal supplication.

In the Hebrew Bible, the root "פ.ל.ל." appears primarily in the hitpa'el form of the verb and as the noun "תפילה" (prayer). These forms occur together 155 times. All other forms of the root P-L-L appear in the Bible only 11 times. Additionally, four personal names were created with the root P-L-L. The two main forms (hitpa'el verb and prayer) represent a well-defined and clear semantic field: "to pray" and "prayer".

Examples from the verb "ברך" (bless) demonstrate how blessing and prayer serve to express requests and supplications on behalf of another person. They stem from a deep desire to bring good, protection, and blessing upon the recipient.

The relationship between prayer and confession is complex and varies across different periods in Jewish culture. In the Bible, confession serves as an integral part of supplication, while in the Mishnah, thanksgiving often replaces confession. In rare instances, the term "הודה" (to confess) appears in the sense of confession. Shared Terminology: Both prayer and praise and thanksgiving employ shared terms such as "קרא בשם ה'" (remember the Lord), and "נשיאת כפים" (raising of hands). Synonyms: For the terms "הודה" and "ברך", which express gratitude, synonyms like "הלל" (to praise) and "תהילה" (praise) express praise.

Keywords: Htpa'il verbal stem- Language of Prayer- Holy Bible- Morphology - Semantics.

• חשיבות המחקר:

התפילה מהווה אחת העבודות הדתיות החשובות ביותר ברוב הדתות, שכן היא מגלמת את הקשר המיוחד בין האדם לבוראו. היא מבטאת את רגשות העבדות והכניעה לאל יתברך. בעברית, המילה "תפילה" נגזרת מהשורש "פ-ל-ל", ממנו נגזר הפועל "תתפלל", שהוא הפועל הנפוץ ביותר לביטוי תפילה, התקרבות ותחינה לאל. חשיבות מחקר הפועל הזה ונרדפיו המופיעות בתנ"ך, כגון "התחנן", "התוודה", "ברך" וכו', נעוצה בצורך להבין את ההבדלים הסמנטיים בין פעלים אלה. לכל אחד מפעלים אלה יש פונקציה סמנטית ייחודית ותפקידו בביטוי הקשר המיוחד בין האדם לאלוהיו בהקשר הסיפורי של התנ"ך.

• מטרת המחקר:

מחקר זה נועד לבחון את ההיבטים המורפולוגיים והסמנטיים של הפועל "תתפלל" בבניין התפעל בלשון התפילה המקראית, וכדי שנוכל להשיג את מטרה זו היה עלינו לנקוט את הצעדים הבאים:

- לחקור את ההבטים הסמנטיים והמורפולוגיים של הפועל "תתפלל".
- זיהוי ההבדלים הסמנטיים בין פעלים אלה.
- לבחון את המשמעויות המדויקות של כל פועל.
- לבחון את ההקשרים המשמשים פעלים אלה.
- ניתוח הפונקציה הסמנטית של כל פועל.
- לבחון כיצד פעלים אלה תורמים לבניית טקסטים דתיים?

• קורפוס המחקר:

גוף מחקר זה שואף לחקור את הניואנסים המורפולוגיים והסמנטיים של פועל זה, תוך תאורה של תפקידו הרב-פנים בעיצוב שיח התפילה בטקסטים המקראיים. הניתוח המורפולוגי כולל זיהוי המבנה המורפולוגי של הפועל "התפלל" בבניין התפעל, בחינת התחליות, הסופיות והתנועות המתחלפות הקשורות בגיוון הפועל, וניתוח של וריאנטים מורפולוגיים של הפועל והמשמעויות הנובעות מהם. הניתוח הסמנטי כולל זיהוי חשיפת המשמעות הסמנטית של הפועל "התפלל" בהקשר התפילה, חקירת טווח הניואנסים הסמנטיים הקשורים לפועל, כולל תחנונים, בקשות, תודה ווידוי, ובדיקת ההבדלים הסמנטיים בין הפועל "התפלל" לבין פעלים נרדפים, כגון "התחנן", "התוודה" ו"ברך".

• מילות מפתח:

בניין התפעל- התפלל- השורש פ.ל.ל- תפילה ביהדות- תחנונים- ברך- התחנן- התוודה.

● מבוא:

הניסיונות הרבים להבין את האטימולוגיה של המילה תפילה ולקשר אותה למילים אחרות הנגזרות מהשורש "פלל" לא הניבו תוצאות חד משמעיות. גיסטינגר ב-"אוצר המילים העברית" שלו פותח את הדיון בנושא בצורה מייאשת: "שורשים הומונימיים (בעלי צליל זהה אך משמעות שונה) שמשמעותם 'להתפלל' לא נמצאים בשפות השמיות; לכן, כמעט בלתי אפשרי לעקוב אחר האטימולוגיה של פלל." (E. Gerstenberger, פלל 567–577, TDOT XI, p. 567). יתרה מכך, ניסיונות לקשר את הצורות השונות של שורש זה למשמעות בסיסית, כמו ההצעה של שפיזר "להעריך, לשפוט", לא שכנעו חוקרים רבים. (E. A. Speiser, 306-301: 1963) בעיה יסודית היא שחלק מהצורות הללו מופיעות בהקשרים לא ברורים, המאפשרים להתאים מקרים אלה לתאוריות שונות. (Feder, Yitzhaq, 2013: 650)

רבים מהמקורות הללו מחייבים הקשר משפטי, מעלה את השאלה כיצד נגזרות פל"ל אלה מתייחסות לתפילה. חוקרים מסוימים הציעו כי המושג של פתרון הוא המקשר בין המשמעויות השונות. עם זאת, מילונים רבים ובלשנים ממשיכים להטיל ספק בכל קשר, ואף מניחים שני שורשים הומונימיים נפרדים. מטרת מחקר זה היא לתרום ראיות פילולוגיות נוספות לתפיסה הראשונה, ויותר חשוב, לציין כי המינוח החיתי לתפילה מספק אנלוג סמנטי מדויק לתפלה במקרא. ראיות נוספות אלה יכולות להפיג כל ספק לגבי האטימולוגיה של תפילה ולעזור להבהיר את הבסיס הרעיוני שלה. (Feder, Yitzhaq, 2013: 650)

בניגוד לנהוג, מטרת התיאור האטימולוגי אינה למצוא משמעות מופשטת משותפת אלא לזהות את ההיגיון האסוציאטיבי המקשר בין משמעות אחת לאחרת. לכן, יש להיזהר מניסיונות להתאים את השימושים המגוונים של מונח למשמעות יסודית אחת. עדיף מכך, נקודת המוצא היחידה בת קיימא לניתוח סמנטי היא עיסוק בשימוש בהקשר. רק לאחר מכן ניתן להעלות את השאלה בדבר היחס בין משמעויות נפרדות.

יתרה על כן, חכם התלמוד רבי יוחנן מונה עשרה מילים נפרדות לתפילה, ומדגיש את אופייה הרב-פנים. מילים אלו - "שועה" (זעקה), "צעקה" (צעקה), "נאקה" (אנחה), "רינה" (שירה), "פגיעה" (תחינה), "ביצור" (חיזוק), "קריאה" (קריאה), "ניפול" (נפילה), "פילול" (תחינה), ו"תחנונים" (תחינות) - לוכדות את הביטויים המגוונים של תחנונים אנושיים, החל מתחינות דחופות לעזרה ועד ביטויים של הכרת תודה מקרב לב. (סולה, מ.ז, 2014: 366)

● **בניין התפעל:**

שם הבניין "התפעל" נובע מצורת הניקוד של הפועל בעבר נסתר. בדומה לפעלים בבניין "התפעל" אחרים, כגון "התגדל" ו"התכבד", הפועל בבניין זה מאופיין באותיות הבאות:

- ה' חרוקה בתחילת הפועל.
- ת' בשוויון נח מיד לאחר הה'.
- פ' הפועל פתוחה.
- ע' הפועל דגושה בדגש חזק ו

הדגש החזק על ע' הפועל הוא מאפיין ייחודי של בניין "התפעל". ניתן לקבוע אם פועל מסוים משתייך לבניין "התפעל" על ידי בחינת צורת הניקוד שלו בעבר נסתר. אם הפועל עונה על המאפיינים שצינו לעיל (ה' חרוקה, ת' בשווא נח, פ' פתוחה וע' דגושה), סביר להניח שהוא שייך לבניין זה. (בלאו, יהושע, 1987: 78)

בניין התפעל, המהווה נדבך יסוד בשפה העברית, מתאפיין במאפיינים ייחודיים המבדילים אותו משאר בנייני הפועל. עיקרו של בניין זה נעוץ בשילוב של שתי מוספיות:

א. **מוספית "הת-":** מוספית זו מופיעה הן בעבר (דוגמאות: התפלל, התגונן) והן בעתיד בשילוב עם תחילית אית"ן (דוגמאות: יתפלל, יתגונן) ובבינוני (דוגמאות: מתפלל, מתגונן).

דגש חזק תבניתית: בניין התפעל מוכתר בדגש חזק על עי"ן הפועל, המוסיף לו נופך דרמטי (דוגמאות: התפלל, התגונן).

ייחוד נוסף של בניין זה מתבטא בצורתו בלשון חז"ל, שם מופיע עם תחילית "נו"ן" במקום "ה"א" וקמץ בפתח עי"ן הפועל (דוגמאות: **נִתְבַּקֵּשׁ**, **נִשְׁתַּנֶּה**, **נִשְׁתַּמֵּר**). אף על פי שצורת "נחפעל" אינה נחשבת רשמית כיום, היא עדיין נפוצה יחסית בעברית המודרנית, כפי שניתן לראות במילה "נשתמר" המופיעה באופן קבוע בערכים באנציקלופדיית "ynet". (התבקשנו או נתבקשנו? על התפעל ונתפעל, [/https://hebrew-academy.org.il](https://hebrew-academy.org.il))

בניין" התפעל" משמש לציון פעולה שבה אדם גורם לעצמו לחוות תחושה או מצב מסוימים. לדוגמה, בפועל "התפאר" האדם גורם לעצמו להרגיש גאווה, ובפועל "התקשט" האדם גורם לעצמו להיראות יפה. (בלאו, יהושע, 1987: 78)

מעבר לניתוח הפונולוגי והמורפולוגי, חשוב להבין גם את משמעותו ושימושו הייחודיים של בניין התפעל. בניין זה משמש לרוב לתיאור פעולות סבילות, כלומר פעולות המבוצעות על ידי נושא המשפט ולא על ידי. לדוגמה, במשפט "החלון התנפץ". הפועל

- "התנפץ" מתאר פעולה סבילה, כאשר החלון הוא נושא המשפט והפעולה מבוצעת עליו כתוצאה מגורם חיצוני. (מורגנשטרן, משה, 2002: 249)
- בנוסף, בניין התפעל משמש גם לתיאור שינוי במצב או בתכונה של נושא המשפט. לדוגמה, במשפט "הילד השתנה", הפועל "השתנה" מתאר שינוי במצב של הילד, שעבר תהליך של התפתחות או התבגרות. ניתוח מעמיק יותר של בניין התפעל חושף שתי תת-קבוצות עיקריות:
- **התפעל גרידאי:** קבוצה זו מתמקדת בפעולה סבילה טהורה, כאשר נושא המשפט אינו נוטל חלק פעיל בביצוע הפעולה. לדוגמה, "הדלת נפתחה", "הילד נפל".
 - **התפעל רפלקסיבי:** קבוצה זו מתארת פעולה סבילה שבה נושא המשפט מעורב באופן עקיף. לדוגמה, "הוא התאפר", "היא התלבשה". (בניינים בעברית, <https://he.wikipedia.org>)
 - **הפועל התפלל:**
- השורש: שורשים הומונימיים (בעלי צליל זהה אך משמעות שונה) שמשמעותם "להתפלל" לא נמצאים בשפות השמיות; לכן, כמעט בלתי אפשרי לעקוב אחר האטימולוגיה של פלל. הוצעו מספר השערות: (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 568)
- (א) השורש קשור לערבית פלל, "לדקור, לשבור". במקרה זה, פעל ייתכן ש התייחס במקור להתעללות פולחנית עצמית (השווה למלכים א יח: כח).
- (ב) השורש קשור לנפל, "ליפול"; אטימולוגיה זו מציעה משמעות בסיסית של "לכרות ברך". פירושים מהתחום המשפטי זוכים לתמיכה רבה יותר:
- (ג) אכדית פלאול, "לשמור, לפקח", מצביעה על פעולה משפטית.
- (ד) פאלאשה לוקח כנקודת מוצא משמעות מקורית היפותטית "לבקע, לשבור, להפריד", הקשורה לכל שרשי פל, ומניח את התפתחותה ל"לשפוט, לדרוש, שיפוט, לתחנן, להתפלל".
- (ה) באופן נייטרלי יותר, שפיזור מזהה פעל משוחזר, "להעריך, לשפוט", כנקודת מוצא להתפתחות ההיסטורית. עם זאת, כל התאוריות האטימולוגיות מתמצות בסופו של דבר לניסיונות לאלץ את השימוש הברור של קבוצת מילים לתוך מחוך של תיאולוגיה מוקדמת. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 568)
- הפועל "התפלל" נגזר מהשורש פ-ל-ל, בבניין התפעל, ומשמש באופן תדיר בלשון המקרא בהוראת משפט או דיבור. דוגמה בולטת לכך היא הפסוק "אם יִחַטֵּא איש לאיש ופללו אֱלֹהִים, וְאִם לִיהוָה יִחַטֵּא אִישׁ מִי יִתְפַּלֵּל לוֹ" (שמואל א' ב, כה). (התפלל, [/he.wiktionary.org](https://he.wiktionary.org))
- התפלל במובן עָרַךְ תְּפִלָּה, הִתְחַנֵּן, או בָּקַשׁ רַחֲמִים מֵאֱלֹהִים: "הַתְּפַלֵּל אֶל־ה' וְיָסֵר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנֶּחֱשׁ! וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם" (במדבר כא, ז). (אבן שושן, אברהם, 1979: 2088)
- מפני שהחיפוש אחר מקור השורש לא הניב תוצאות, עלינו לשקול ברצינות את האפשרות לקבל את השם "תפילה" כנתון ואת ההתפעל של הפועל כתולדה של השם. ייתכן שתהליך התפעל קידם על ידי הדמיון הפונטי ל"התנפל" (השווה לנקודות המגע הסמנטי בירמיהו מב:ב; דברים ט:יח, כה; עזרא י:א; וכמה טקסטים מקומראן) וכן על ידי הנטייה הכללית של שפת הקודש להשתמש בצורות התפעל (למשל, נפל, ראה לעיל; חנו, מלכים א' ח: לג, מז, נט; ידע, נחמיה א:ו; ט:ב-ג; עזרא י:א; שחח, שמות ד:לא; יהושע ה:יד; ישעיה מד:יז; תהילים צה:ו; קדש, שמות יט:כב; ישעיהו סו:יז; דברי הימים ב' כט:ה, טו, לד; וכו'). ההתפעל לעיתים קרובות מבטא "יישום עקיף יותר על הנושא", כך ש"התפעל" פירושו "להתפלל עבור עצמו". כנגד אטימולוגיה זו, ניתן לטעון כי "תפילה" אינה נראית כשם ראשוני. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 568)
- הפועל הַתְּפַלֵּל אשר נפוץ בתנ"ך ובמיוחד בסיפורי משה ושמואל, וכמו כן תפילת שלמה: (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 896-897)
- **"לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחוֹת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לִיְיָ לְיוֹם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יְיָהּ שְׁמִי לְשִׁמְעַם אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֲבָדֶיךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה" (מל"א ח: כט)**
- וגם השם תפילה רק בתנ"ך, ובעיקר בספר תהלים ובדברי הימים; ובמיוחד בתפילת שלמה), חלים באופן רגיל על דיבור אל ה' או פניה אל כוח עליון בבקשה, או לשאת תפילה:
- **"כִּי מִרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֲפָרַיִם וּמִנְשָׁה יִשְׁשַׁכָּר וְזַבְדִּינִי לֹא הִטְהָרוּ כִּי־אָכְלוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּלֹא כִפְתּוֹב כִּי הַתְּפִלָּל יִחַזְקֶיהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר יְיָהּ הֵטוֹב יִכְפֹּר בְּעַד" (דה"ב ל: יח)**
- או מציין בקשה:
- **"אֶל־הַנֶּעַר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִּי וַיִּתֵּן יְיָהּ לִי אֶת־שְׂאֵלְתִּי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִּי מֵעַמּוֹ" (שמ"א א, כז)**
- כפי שהפועל בא כשהוא מתווסף למלת-יחס, כמו תוספת המלת היחס "על" בפסוק:
- **"וַהֲיָא מֵרַת נֶפֶשׁ וַתְּתַפַּל עַל־יְיָהּ וּבִכָּה תִבְכָּה" (שמ"א א: י)**
- ומילת היחס "לפני" בפסוק:
- **"וַיְהִי כִּי הִרְבֵּתָהּ לַהֲתַפַּלֵּל לִפְנֵי יְיָהּ וְעָלִי שֹׁמֵר אֶת־פִּתְיָהּ" (שמ"א א, יב)**
- וכמו כן ב: (מל"א ח, כח; מל"ב יט, טו; נחמ' א, ד; דה"א יז, כה; דה"ב ו, יט, כד)
- כמו שהפועל "התפלל" בא לציין תפילה ותחינה לאלים זרים כפי שמופיע ב: (ישעיהו מה, כ)

- "הַקְבָּצוֹ וְכֵאן הַתְּנַשּׁוֹ יִתְּדוּ פְּלִיטֵי הַגּוֹיִם לֹא יִדְעוּ הַנְּשָׂאִים אֶת-עֵץ פֶּסֶלָם וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ".
כפי שהפעול בא לציין את תפילת הגויים והשתחוותם לישראל, כמו ב:

- "אָמַר יְהוָה יִגִּיעַ מִצְרַיִם וְסַחֲרֵי-כֹשֶׁם וְסִבְאִים אֲנָשֵׁי מִדֶּה עָלֵיהֶם יַעֲבְרוּ וְלֹא יִהְיוּ אֶתְרֵיהֶם יִלְכוּ בַּזָּקִים יַעֲבְרוּ וְאֵלֶיהֶם יִשְׁתַּחֲווּ אֶלֶיָּהֶם וְיִתְפַּלְלוּ" (ישעיהו מה, יד)

ניתן להשוות זאת להשתחוותו של נבוכדנצר לדניאל:

- "בְּאֲדִינוּ מִלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר נָפַל עַל-אֲנָפֻהֵי וּלְדִנְיָאֻל סִגָּד וּמִנְחָה וְנִיחָחִין אָמַר לְנִסְכָּה לָּהּ" (דנ' ב,מו)

התרגומים העתיקים מחזקים את השימוש הספציפי מאוד של שני הצימודים הראשיים של פלל. התרגום השבעים משתמש ב-"εὐχεσθαι" (אוייכסטאי) 8 פעמים עבור ההתפעל, אחרת "προσεύχεσθαι" (פרוסקוסטאי); אלה הם המונחים הסטנדרטיים לתפילה פולחנית ביהדות ההלניסטית ובקהילות הנוצריות המוקדמות.⁸ השימוש גמיש, אך יוונית, בדומה לעברית, משתמשת בדרך כלל בפעלים אחרים לתפילה לא פורמלית, למשל "δέομαι" (דאומאי) ו-"κράζειν" (קראזיין). (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 569)

במסורת הלטינית המקבילה העיקרית ל-פלל נראה שהיא "orare/oratio" (אורארה/אוראטיו); ביטויים נוספים (rogare, supplicare, implorare, petere, precare, וגו' ונורותיהם) מופיעים לעתים רחוקות (ראה וולגאטה של שמות י' 17; מלכים א' 12; צפניה ג' 10; איוב לג' 25-26; עזרא י' 1; שמות יב' 32; מלכים א' 17, 27; דברים ג' 23; מלכים ב' כד' 10; מלכים ב' א' 13; דברי הימים א' ד' 10). השפות הארמיות משתמשות בדרך כלל בשורשים ב"ע, חנן ו-צלי/שע עבור תפילה (דניאל ו' 14, 12, 11 [אנגלית פס' 13, 11, 10], בהתאמה; עזרא ו' 10). (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 569)

התרגום השבעים של שמואל א' פרק ב' פסוק כה' מרחיב את המשמעות הקולטית אפילו לפיעל (προσεύχεσθαι). לפיכך, נותרו מעט קטעים הנמצאים מחוץ לשדה סמנטי זה: יחזקאל טז: גב (διαφθείρειν, "להשמיד"); תהילים קטז: ל (ἐξιλάσκεισθαι, "לכפר"); בראשית מח: יא (στερεῖσθαι, "להינשל"). לצד צורות הפועל, אפשר לציין את השמות הנדירים: פלילים (שמות כא: כב, μετὰ ἄξιωματος, "כפי שייראה לנכון"; דברים לב: לא, ἀνόητος, "טיפש"; איוב לא: יא [נוסח שונה]); פלילי (איוב לא: כח, עוון פלילי, ἀνομία ἢ μεγίστη, "עבירה חמורה", ייתכן תרגום חופשי של "עבירה הראויה לעונש השופט"; כך בתרגומים מודרניים רבים); פלילה (ישעיהו טז: ג, ἀσέτης, "הגנה"); פלילה (ישעיהו כח: ז, לא מופיע בטקסט היווני). המתרגמים הקדומים חלקו את חוסר הוודאות שלנו המודרנית. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 568) בארמית מקראית משמש צלי במשמע התפלל (דנ' יא; עז' וי); הוא נגזר כנראה מן צלא, נטה (את גופו). פועל זה (והשם צלו/תא)) משמש בתרגומים להעתקת התפלל (תפילה). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 897)

בתחום הטרימינולוגיות ניתן להבחין כי מבנה משמש תחליף למבנה אחר תוך הבעת הערצה למיקומו של מבנה ההערצה המקראי. הפועל "להתפלל" בולט בין מספר מוגבל של פעלים שבהם מהות ההערצה מוצגת באופן בולט. פעלים אחרים כמו "התקבל", "התוודה", "התנדב" ו "השתחוה" נופלים גם הם לקטגוריה זו. בשיח מלומד של גדעון הנמן, נטען שכמעט כל הפעלים הללו (למעט "התקבל", שאין לו הסבר סופי עד כה) מושרשים בתחום הפולחן, מפגינים נטייה אורתודוקסית יותר ומושפעים במיוחד משפות מקראיות. באמצעות בחינה מדוקדקת של איטרציות שונות של כתבי יד, הנמן טוען כי תופעה לשונית זו היא במידה רבה תוספת מאוחרת יותר לטקסט המקורי של המשנה, שהוצג ככל הנראה על ידי סופרים בתהליך ההעתקה. (הנמן, גדעון, 1980: 208-211)

פילולוגים וחוקרי שפה רבים קושרים את הפועל "התפלל" ואת השורש פ-ל-ל להליך משפטי בעולם העתיק. קשר זה נובע מהסמיכות הסמנטית בין "התפלל" ל"פלילים" (עניינים פליליים), ומעלה את האפשרות שמקורו של הפועל נעוץ בדיבורו של סגור המגן על צד שלישי בפני האל. (התפלל, /he.wiktionary.org)

דוגמה לכך ניתן למצוא במדרש (ספרא דברים יג, ט): "וַיַּעֲמֵד פְּנִיָּהּ וַיִּפְלֵל, לֹא נֹאמַר וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָּא וַיִּפְלֵל, מִלְמַד שֶׁעָשָׂה פְּלִילָה (ברור משפטי) עם קונו". (התפלל, /he.wiktionary.org)

אחד הדוגמאות הברורות ביותר לרמזים המשפטיים של פלל"ל ניתן למצוא ב (יחזקאל טז, גב): (Feder, Yitzhaq, 2013: 650-651)

- גַּם-אַתָּה שְׂאִי כְלִמְתְּךָ אֲשֶׁר פָּלַלְתָּ לְאַחֲוִיתְךָ בְּחַטָּאתֶיךָ אֲשֶׁר-הִתְעַבְּתָּ מִהֶן תִּצְדָּקְנָה מִמֶּךָ וְגַם-אַתָּה בּוֹשִׁי וּשְׂאִי כְלִמְתְּךָ בְּצִדְקָתְךָ אֲחִיוֹתֶיךָ.

בגערה זו, יחזקאל מאשים את ירושלים בלעג בכך שהיא גורמת לסדום ושומרון להיראות טוב בהשוואה לחטאיה שלה. הצהרה זו מחייבת רקע משפטי שבו ירושלים למעשה 'מתערבת' כדי לגרום למשפט נוח יותר לאחיותיה. (Feder, Yitzhaq, 2013: 651) מקרה שני ברור של התערבות משפטית הוא (תהלים ק"ו, ל):

- "וַיַּעֲמֵד פְּנִיָּהּ וַיִּפְלֵל תַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה".

האפשרות שפסוק זה מתייחס לתפילה נחלשת עקב ההפניה המפורשת ל- (במדבר כה, ו-טו). כפי שמציינים החוקרים, עמידתו של פנחס בפסוק זה (כמו במדבר כה, ז) אינה אלא "לעמוד בפרץ" של הנורמות הקהילתיות. הפועל "ויפלל" מתייחס בבירור למעשה הקנאות של פנחס בהריגת זמרי וכזבי, ששימש לכפר על זעם אלוהי. בדומה לדוגמה הקודמת, "פלל" מתייחס לפעולת תיווך המרככת את שיפוט האל נגד צד שלישי. (Feder, Yitzhaq, 2013: 651)

דוגמה אחרונה ל- "פלל" בבניין פיעל בהקשר משפטי היא (שמואל א' ב, כה):

• אם יִחַטֵּא אִישׁ לְאִישׁ וּפְלָלוּ אֱלֹהִים וְאִם לִיהוָה יִחַטֵּא אִישׁ מִי יִתְפַּלֵּל לוֹ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי חָפֵץ יְהוָה לְהַמִּיתָם.

בנזיפתו של עלי את בניו, הוא טוען כי כאשר אדם מבצע פשע כנגד אדם אחר, עדיין אפשרי למליצים להתערב לטובתו כדי לקבל סליחה מאלוהים, השופט העליון. אולם, כאשר אדם חוטא כלפי אלוהים, אין עוד בית משפט לערעורים. דוגמאות אלו, העוסקות בתיווך בהקשרים מעין-משפטיים, ניתנות לקישור בקלות עם השימוש התכוף ב"התפלל" בהקשר של הצגת מקרהו של אחר לפני אלוהים (למשל: בראשית כ:ז-ז; במדבר יא:ב; כא:ז; דברים ט:כ-כו; מלכים א' יג:ו; ירמיהו ז:טז; יא:יד). ראיות אלו מצביעות על נתיב פשוט של התפתחות סמנטית מתחייבות - הגשת טיעון של אחר בנסיבות משפטיות - לתיווך בצורת תפילה. מונח זה, ובפרט הצורה השמית "תפילה", ישמש בסופו של דבר כ מונח כללי ל"תפילה", בין אם היא תיווך או לא. (Feder, Yitzhaq, 2013: 651- 652)

ספרות חוץ-קאנונית. ספרות חוץ-קאנונית עברית עושה שימוש מועט בפלל כפועל. היא נוקטת בצורה המקובלת שלה (התפעל) ובמשמעותה, לדוגמה בספר בן סירה לו:כב; לח:ט; נא:יא. מגילות מדבר יהודה משתמשות ב"התנפעל". מנגד, אנו מוצאים תולדות חדשות כגון ארמית יהודית "פלפל", "לריב", "ועברית אמצעית "פילפל", "לחקור". לוי מחבר את שני צורות אלה עם פִּלְפֵּל, "פלפלת". לפיכך, ההתפעל של פלל, "להתפלל", כה חשוב במספר שכבות של התנ"ך, נעלם מאוחר יותר מהספרות. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 568)

החוקר ספיזר הציע גזירה אפשרית נוספת לפועל "התפלל" מהמילה האכדית, "palālu" שמשמעותה שמירה ותיווך. שם זה מופיע גם בשמות עצם פרטיים בנביא האשורי, וחיזוק לכך ניתן למצוא בתרגום הוולגטה לפסוק "וְנָתַן בְּפִלְלִים" (דברים כא, 8) כ et - "arbitri iudica" (העביר ל) החלטת שופט. (התפלל, /he.wiktionary.org)

השימוש בפועל בהתפעל מקביל במידה רבה, אך לא לחלוטין, לשימוש בשם. פעולת התפילה והתפילה הליטורגית הקבועה הן שני דברים שונים.

בתהילים, הטקסטים המעטים יחסית המשתמשים בהתפעל של פלל בולטים לעין. תהילים ה:ב-ג (א'-ב') הוא קריאה עם בקשה שאלוהים ישמע את "דברי", את "אנחתי" ואת "קול שוועתי". בעקבות זאת בא כינוי אלוהי ייחודי ("מלכי ואלוהי") המבטא את אמונת המשורר באלוהים והצהרה על כוונת המשורר להתפלל (פעל, פסוק ג' [ב']). בתהילים לב:ה-ו, אחרי הודאה בחטא וביטחון בסליחה, באה המסקנה: "לכן כל חסידיך יתפללו (יִפְלְלוּ) אליך". תהילים עב:טו קורא לתיווך (פעל; מקביל לברך) עבור המלך. כל שלושת הטקסטים פורמליים וליטורגיים, וייתכן שחוברו בתקופה מאוחרת. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 573)

בכל ספר תהילים, הפועל פלל לא ממלא תפקיד משמעותי. מונחים אחרים משמשים לציון פעולת התפילה: "צעק", "קרא" וכו'. 28. המספר הדוילטורונימסטי (?) של שמואל א' פרקים א'-ב', הרואה את הנדר והתפילה של חנה כשייכים לסוג של קריאות פולחניות חגיגיות, עושה שימוש נרחב בהתפעל (שמואל א' א:י, יב, כו, כז; ב:א). הפועל מופיע גם בסיפור יונה (יונה ב:ב [א']; ד:ב), אך לא בתפילת יונה (ב:ג-י). גם קבוצות יכולות לפנות אל אלוהים בתפילה (ירמיהו כט:ז-יב; נחמיה ד:ג [ט']; באופן אירוני או בכוונה רעה: ישעיהו טז:יב; מד:יז; מה:יד; כ). כאשר הפועל מופיע בהקשר של טקסטים תפילה, הוא מרמז על מצב כלשהו בריטואל של הפולחן. הוא יכול להתייחס לכל סוגי התפילה: נדר, קינה, הודיה, תיווך של פרט או קבוצה. (Theological Dictionary of the old Testament, V. XI, 2001: 573)

הניתוח המדעי של גיזרון הפועל "התפלל" מציג תמונה מורכבת, המשלבת הן את ההקשר הדתי והן את ההקשר המשפטי. ייתכן שהפועל התפתח מתוך שתי משמעויות אלו, תוך התמקדות בדיבור המופנה אל האל במסגרת הליך משפטי.

פעלים נרדפים לפועל "התפלל" בלשון התפילה המקראית:

הפועל "עָתַר" במלון אבן שושן במובן התפלל, התחנן, בָּקַשׁ: "וַיַּעֲתַר יִצְחָק לֵה' לִנְכַח אֶשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָהּ הוּא" (בראשית כה כא) (אבן שושן, אברהם, 1979: 2026)

פועל זה נחשב לנדיר (העתיר) והוא משמש לבקשה מאת האל בלבד (בר' כה, כא; שם' חדה; טכח; י, יז; שופ' יג, ח; איוב כב, כז; לג, כו). את הפועל עָתַר ביקש ולהאזין להסביר על-ידי הערבית עָתַר שמשמעו זבח, בהנחה כי התפילה היא תכליתו או פירושו של הזבח, וכן הסביר התפלל על יסוד הפועל הערבי פל, שמשמעו חרץ חריץ, בהנחה כי משמעו של התפלל הוא התגודד, ושכדם הנשפך נתפייס האל. אולם במקרא אין קשר לא בין עָתַר, העתיר, לקרבנות (עָתַר שביח' ח, יא פירושו עָשָׂן וקרוב לסורית עָטַר), ולא בין תפילה להתגודדות. מתקבלת על הדעת הסברה, כי כל נגזרי פל"ל עניינם בהערכה (ספיזר) או שפיטה והתפלל משמעו לפנות לאל למשפט (בהנחה כי האל יתמוך בפונה), ותפילה היא הצעת דבר לפני האל כשופט, פנייה לשמיעת טענה. מכיון שבמשפט האל כרוכה ישועה (למשל יש' נא, דה) תפשו פרשנים את התפילה כבקשת רחמים, כפנייה להצלה ברחמים: לפי שהמתפלל יבקש ממנו כי ישפטנו ברחמיו... כי המשפט הוא שיעזוב לו מעוונותיו ולא יזכרם לו כמו שאמר הנביא יסרני ה' אך במשפט אל באפך פן תמעטני (יר' י, כד; רד"ק מכלול, פלל; השווה המאירי למש' טו, ח). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 897)

בספר "חורב" (פרק "תפילה" ב"פרקי העבודה"), יצירתו המכוננת, חוקר הרב שמשון רפאל הירש את הקשר העמוק בין המילים העבריות "פלילים" ו"תפילה". הוא מסביר שהפועל "התפלל", שממנו נגזר השם "תפילה", נושא משמעות פנימית של "לבחון ולשפוט את עצמו". הוא טוען כי התבוננות פנימית זו היא עצם תמציתה של התפילה. (הירש, רבי שמעון רפאל, 2007: 446)

באופן מעניין, השם "פלילים" (פושעים) חולק שורש אטימולוגי משותף עם הפועל "פלל" (להתפלל). את החיבור לכאורה פרדוקסלי הזה ניתן לפתור על ידי חקירת המושג "שיפוט מוסרי". כאשר האדם עוסק בהתבוננות עצמית עמוקה, הוא למעשה מעמיד את עצמו למשפט, מעריך את מעשיו, מחשבותיו ומוטיבציותיו. תהליך פנימי זה משקף את ההליכים המשפטיים של משפט פלילי, שבו יחידים נושאים באחריות למעשיהם.

(הירש, רבי שמעון רפאל, 2007: 447)

בשם"א ב,א הפועל הפועל "התפלל" משמש לתאור שיר התודה של חנה. מחתימת הספר השני של ס' תהלים, כלו תפילותיו של דוד בן ישי (עב, כ) רואים כי בשעת העריכה כלל השם "תפילה" גם תהילות ויהדות שבפרקים (מז, ס, סג, סה, סו) (במקום תהילה לדוד לנוסח המסורה לקמה, א, בא במגילת תהלים שמקמראן תפילה לדוד ללמדך כי: תפילה כוללת תהילה). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 898)

החוקרים רואים כי שימושים אלו הם מאוחרים, אולם אודות לקרבת היהודיה לבקשה מעיד על מינוח משותף לשניהם: "קרא בשם ה'" (מונח זה משמש להודיה ולבקשה כמו אחד במזמור קטז: צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא [פס' ג"ד], כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא [פס' יג]); זכר את ה' (תה' סגז); ותנוחת נשיאת כפים (לבקשה, מל"א ח, נד; להודיה, תה' סג, ה). ועיין עוד לקמן [ד] 2. לביטויים אלו צמודים הלשונות הודה ל(שם) ה' (יש' יב, ד; תה' קה, א), "ברך את ה'" החשוב בנרדפותיהם הוא הלל (תה' סג, ה) (תהילה): אברכה את ה' בכל עת תמיד תהילתו בפי (תה' לד, ב). לשון הודה והלל נופל גם כלפי אדם (בר' מט, ח; שמ"ב יד, כה), אך במידה מעטה. (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 898)

כמו כן הפועל פָּצַר הוא במובן "בָּקַשׁ הַרְבֵּה", "הִעָצִיר דְּבָרִים עַל-", "הִתְחַנֵּן אֶל-": (אבן שושן, אברהם, 1979: 2127)

● "נִיאָמְרוּ: לֹא, כִּי בָּרָחוּב נָלִין, נִפְצָר־נָם מֵאֵד נִסְרֹו אֶלִיו" (בראשית יט, ב-ג).

● "נִפְצָר בּוֹ לְקַחַת" (מלכים ב ה, טז).

ממונחים הנרדפים להתפלל ותפילה הפועל "התחנן", תחניה (ביקש לעצמו חנינה, מל"א ח, לג, לח, נד, נט; הפיל תחניה, דנ' ט, כ); תחנונים (דנ' ט, ג; בתה' קול תחנוני תפוצת מונחים אלו מרובה במל"א ח - ט (תפילת שלמה ומענה ה'), ביר' בתה' ובאיוב; אין שימוש מיוחד לפנייה לה' (בר' מב, כא; מל"ב א, יג; יר' לז, כ; מש' יח, כג). הביטוי חלה את פני ה' (מל"א יג, ו), שמשמעו כולל יותר מתפילה, משמש גם כלפי אדם (תה' מה, יג). על המונחים הכוללים: בקש את (או מן) ה' (שמ"ב יב, טז; עז' ח, כא-כג); בקש פני ה' (שמ"ב כא, א; דה"ב ז, יד); דרש את ה' (יר' לז, ז, השווה פס' ג). למונחים כוללים אלו שייכים גם הפעלים פגע (יר' ז, טז); ושחר (הו' ה, טו), המשמשים גם כלפי אדם (בר' כג, ח; מש' ז, טו), והשמות הנרדפים משאלה (תה' כו, ו); תאוה (תה' י, יז); ארשת (תה' כא, ג) וירושה (תה' סא, ו). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 897)

יתרה על כן, לשונות של אמירה והשמעת קול רומזים לתפילה: אמר (מל"ב ו, כ, השווה פס' יז-יח; אמרי פי [תה' נד, ד], ארשת שפתיו [כא, ג]); קרא את ה' (יר' כט, יב); אל ה' (שמ"א יב, יז); בשם ה' (מל"א יח, כד; השווה עם תה' קיט, קמה על קרא בשם ה', ראה ברונגרס). קרוב לכך שימוש מיוחד של זכר את ה', שמשמעו הזכירו (או את שמו): יונה בח; תה' עז, ד (בלאו, והשווה ראב"ע לתה' עח, לה); שפך שיח לפני ה' (תה' קב, א); שפך לב (סב, ט); שפך נפש (שמ"א א, טו); הפעל רנן (איכה ב, יט) והשם רינה (יר' ז, טז; יא, יד) ושיר (תה' מב, ט). נפוץ השימוש של צעק (זעק) (זעקה) אל ה', שיסודו הצעקה מצרה למושיע (דב' כב, כז), במובן תפילה (שמ"א ז, ט; דה"ב לב, כ); וכמוהו שָׁנַע (שועה) (תה' הג; לט, יג) אף הם משמשים כלפי בני אדם (איוב ל, כח). מקרבת עניין הנדר לתפילה (שמ"א איי, דה"א ד, י) משמש השם נדר נרדף לתפילה (תה' סא, ו; השווה פס' ב'). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 897)

ובדומה, הברכה נחשבת לאופן מיוחד של תפילה בעד אדם אחר. ניתן למצוא במקרא מקומות בהם לשונות ברכה ותפילה משמשות באופן נרדף:

● "ויתפלל בעדו תמיד כל היום יברכנו" (תהילים עב, טו) - דוד המלך התפלל בעד בנו שלמה כל היום וביקש עבורו ברכות.

● "ויברכו [הכהנים] את העם... ותבוא תפלתם למעון קדשו" (דברי הימים ב' לז, כז) - הכהנים בירכו את העם וביקשו עבורם ברכות מאלוהים.

"ויפה תרגם אונקלוס וברכתם גם אותי (שמות יב, לב) וצלו אף עלי" - אונקלוס, מתרגם המקרא לארמית, תרגם את הפסוק "וברכתם גם אותי" כ"וצלו אף עלי", כלומר, ראה בברכה מעשה של תפילה.

ברכה נחשבת לאופן מיוחד של תפילה בעד אדם אחר. ניתן למצוא במקרא מקומות בהם לשונות ברכה ותפילה משמשות באופן נרדף:

● "ויתפלל בעדו תמיד כל היום יברכנו" (תהילים עב, טו) - דוד המלך התפלל בעד בנו שלמה כל היום וביקש עבורו ברכות. ניתן לראות זאת כתפילה מיוחדת, מעין בקשה נרגשת שנועדה להביא ברכה על אדם אהוב.

● "ויברכו [הכהנים] את העם... ותבוא תפלתם למעון קדשו" (דברי הימים ב' לז, כז) - הכהנים בירכו את העם וביקשו עבורם ברכות מאלוהים.

"ויפה תרגם אונקלוס וברכתם גם אותי (שמות יב, לב) וצלו אף עלי" - אונקלוס, מתרגם המקרא לארמית, תרגם את הפסוק "וברכתם גם אותי" כ"וצלו אף עלי", כלומר, ראה בברכה מעשה של תפילה. (Theological Dictionary of the old Testament, V. II, 2001: 279)

בכתבי בית שני, המונחים "התפלל" ו"הודה" מופיעים לעתים קרובות ביחד (עזרא יא, י). נוסחי תפילה רבים מתקופה זו כוללים מרכיב של וידוי (דניאל ט, ד-כ; נחמיה א, ד-יא).

ניתוח מעמיק של נוסחי תפילה אלו מראה כי מרכיב הוידוי אינו עומד בפני עצמו, אלא משמש כחלק אינטגרלי מהבקשה. דוגמה לכך ניתן למצוא במלכים א' ח, מז, שם שלמה המלך נוקט בלשון וידוי ("חטאנו והעוינו רשענו") כחלק מתחנונו לאלוהים.

לעומת זאת, בלשון המשנה, המונח "תודה" משמש לעתים קרובות במקום "וידוי". דוגמאות לכך ניתן למצוא ביהושע ז, יט ("נתן תודה = התוודה") ובעזרא י, יא.

במקרים נדירים, המונח "הודה" מופיע במקרא במשמעות של וידוי. דוגמאות לכך ניתן למצוא בתהילים לב, ה ("הודיתי לה" פשעי") ובמשלי כח, יג ("מי שמכסה פשעיו לא יצליח, אבל מי שמתודה ומוותר ימצא רחמים"). (אינצקלופדיה מקראית, 1982: 898)

סיכום:

מחקר זה חוקר את הקשרים הסמנטיים בין נגזרות השורש "פ.ל.ל." הקשורות לתפילה לבין אלו הנושאות משמעויות משפטיות. ניסה המחקר לערער על הטענה שאין קשר אטימולוגי בין צורות אלה והציג ראיות פילולוגיות לתמיכה בתפיסה כי תפילה משקפת את רעיון הפנייה המשפטית. מסקנה זו זוכה לחיזוק משמעותי מהקבלה סמנטית בשפת החתית, שם המינוח והתכנים של תפילה משתקפים מפניה משפטית.

בתנ"ך, מופיע השורש "פ.ל.ל." בעיקר בצורת הפועל התפעל ובתור השם "תפילה". צורות אלו מופיעות יחדיו 155 פעמים. כל שאר צורות השורש פלל מופיעות בתנ"ך רק 11 פעמים. בנוסף, נוצרו ארבעה שמות פרטיים עם השורש פלל. שני הצורות העיקריות (פועל התפעל ותפילה) מייצגות שדה סמנטי ברור ומוגדר: "להתפלל" ו"תפילה".

דוגמאות מהפועל "ברך" מדגימות כיצד ברכה ותפילה משמשות לביטוי בקשה ותחינה לטובת אדם אחר. הן נובעות מרצון עמוק להביא טוב, הגנה וברכה על האדם המבורך.

הקשר בין תפילה ווידוי מורכב ומשתנה לאורך תקופות שונות בתרבות היהודית. במקרא, וידוי משמש כחלק אינטגרלי מהבקשה, בעוד שבמשנה, תודה משמשת לעתים קרובות כתחליף לוידוי. במקרים נדירים, המונח "הודה" מופיע במשמעות של וידוי. שימוש משותף במונחים: הן בתפילה והן בתהילה ובהודיה משמשים מונחים משותפים כמו "קרא בשם ה'", "זכר את ה'", ו"נשיאת כפים". כמו כן יש לשונות נרדפות למונחים "הודה" ו"ברך" המבטאים הודיה, נרדפות כמו "הלל" ו"תהילה" המבטאות תהילה.

ביבליוגרפיה:

- אבן שושן, אברהם, המלון החדש, הוצאת קרית-ספר בע"מ, ירושלים, 1979.
- אינצקלופדיה מקראית, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, 1982.
- בלאו, יהושע, יסודות תורת הלשון, חלק א, תורת ההגה והפועל, הוצאת א' רובינשטיין, ירושלים, 1987.
- הירש, הרב שמעון רפאל, הוצאת המכון להפצת ספרות דתית בישראל, 2007.
- הנמן, גדעון, תורת הצורות של לשון המשנה: על פי מסורת כתב-יד פרמה, תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, 1980.
- מורגנשטרן, משה, לשונות מקרא בספרות חז"ל, המפנה ל: מנחם מורשת, הפעיל ללא הבדל מן הקל בלשון חז"ל (בהשוואה ללשון המקרא) בר-אילן יג.
- סולה, מ.ז, על תפילה במקרא, הוצאת בית מקרא: כתב עת לחקר המקרא ועולמו, כרך לו, חוברת ד, תמוז-אלול, תשנ"א.

References:

- E. A. Speiser, The Stem PLL in Hebrew, Journal of Biblical Literature, Vol. 82, No. 3 (Sep., 1963).
- Feder, Yitzhaq, Pleading One's Case Before God: A Hittite Analogy for תפילה, De Gruyter, DOI 10.1515/zaw-2013-0041.
- Theological Dictionary of the old Testament, Volume XI, B. Eerdmans publishing Co, 2001.

אתרים:

- התבקשנו או נתבקשנו? על התפעל ונתפעל, האקדמיה ללשון העברית, <https://hebrew-academy.org.il/>, ב: 2024\4\14.
- בניינים בעברית, <https://he.wikipedia.org>, ב: 2024\4\14.
- התפלל. (2021, יולי 25). ויקימילון. אוּחזר ב־15:18, מאי 7, 2024 מתוך <https://he.wiktionary.org/w/index.php?title=%D7%94%D7%AA%D7%A4%D7%9C%D7%9C&oldid=414143>.